

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Մույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

338.98

L - 42

338.98:6

Բ-42

Ը Ն Թ Ա Ց Ի Կ
Բ Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ը

Հ Ա Ր Ց Ո Ւ Պ Ա Տ Ա Ս Խ Ա Ն Ն Ե Ր Ո Վ

Ի ն ջ ո ՞ ի «Տ Ե Խ Ն Ի Կ Ա Ն Վ Ե Ր Ա Կ Զ Գ Ռ Ի Ց Մ Ա Ն Շ Ր Զ Ա Ն Ո Ւ Մ
Վ Ճ Ռ Ո Ւ Մ Ե Ա Մ Ե Ն Ի Ն Ջ»

Ի ՞ ն Ջ Ե Ն Ո Ր Տ Ե Խ Ն Ի Կ Ա Ն

Ի ն ջ Պ Ե Մ Տ Ի Ր Ա Պ Ե Տ Ե Լ Տ Ե Խ Ն Ի Կ Ա Յ Ի Ն

Պ Ե Տ Շ Ր Ա Տ

1 9 3 2

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

33898:6 16.04.2013

17 JAN 2010

C-42

Ը Ն Թ Ա Ց Ի Կ Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ը

Հ Ա Ր Ց Ո Ւ Պ Ա Տ Ա Ս Ի Ա Ն Ն Ե Ր Ո Վ

100 +
29967

ԻՆՁՈՒ «ՏԵԽՆԻԿԱՆ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՇՐՋԱՆՈՒՄ ՎՃՌՈՒՄ Ե
ԱՄԵՆ ԻՆՁ»

ԻՆՁ Ե ՆՈՐ ՏԵԽՆԻԿԱՆ

ԻՆՁՊԵՍ ՏԻՐԱՊԵՏԵԼ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻՆ

ՏՈՒՆՆԱԿԱՆ

Տ Ո Ղ Շ Գ Ն

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

31934

ՊԵՏՐՈՍԻ ՏՊԱՐԱՆ
ԳԼՍՎԼԻՏ 7423(Բ)
ՀՐԱՏԱՐԱԿ. 2144
ՊԱՏՎԵՐ 1022
ՏՐԱԺ 3000

Թարգ. Ս ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

Սրբազրեցիմ՝ ԳԱՐ, ՀԱԿՈՐՅԱՆ
ՈՆ. ԳԱՍԱՐՅԱՆ

Հանձնված է արտադրության 26 մարտի 1932 թ. Ստ. Փ. Ա
Ստորագրված է տպագրելու 15 ապրիլի 1932 թ.

ՀԱՐՑ. Ինչո՞ւ տեխնիկան վերակառուցման շրջանում վեճում է
առեն ինչ.

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. Խորհրդային յերկիրը Կոմունիստական Կուսակցու-
թյան լեկավարութեամբ սոցիալիստական շինարարութեան բոլոր ճա-
կատներում ձեռք է բերել հսկայական հաջողութիւններ: Հնդամյա
պլանի հաջող կատարումն ստեղծել է բոլոր անհրաժեշտ նախադրյալնե-
րը 1931 թվին սոցիալիստական եկոնոմիկայի հիմքն ավարտելու հա-
մար: Իսկ այդ նշանակում է, վոր մենք արդեն ունենք բոլոր հնարավո-
րութիւններն առաջ շարժվելու վիթխարի քայլերով: Այդ հնարավո-
րութիւնները մեր բացառիկ բնական հարստութիւններն են՝ խոր-
հուրդների իշխանութեան առկայութեամբ, վորը վայելում է բանվոր-
ների և գյուղացիների անսահման վստահութիւնը, պլանային անտե-
սութիւնն է, վորը զուրկ է այն հիվանդութիւններից, վորոնք վոչըն-
չացնում են կապիտալիստական հասարակութիւնը և տանում նրան
գեպի կորուստ, բայց և վիճակների կուսակցութիւնն է, վոր զլխավորում է
այդ վիթխարի շարժումը գեպի առաջ, կազմակերպում է բանվոր դա-
սակարգի և մեր յերկրի աշխատավորների կամքը՝ առաջադրած նպա-
տակին հասնելու՝ սոցիալիստական հասարակութեան կառուցումը
վերջացնելու համար:

Մեր սոցիալիստական շինարարութեան ամբողջ ընթացքով ստեղծ-
ված են բոլոր պայմանները՝ ամբողջ ճակատով այդ ծավալուն սոցիա-
լիստական հարձակման համար:

Իսկ մեղ ի՞նչ է անհրաժեշտ մեր շինարարութեան տեմպերն օժե-
գացնելու համար, սոցիալիզմը ՈՍՀՄ-ում վերջնականապես կառուցե-
լու համար:

Մեզ անհրաժեշտ է տիրապետել տեխնիկային:

Սխալ վիճակներ յենթադրել, վոր տեխնիկային տիրապետելու խըն-
դիրը միայն այսօր է առաջ քաշվել, վոր նա հանդիսանում է Որոհըր-
դային իշխանութեան և կուսակցութեան հերթական կամպանիա, վոր
այդ մի քանի շաբաթների, ամիսների գործ է, յերբ հետզհետ կմո-
ռացվի այն և կմեղմանա նրա սրութիւնը և մենք կանցնենք հետևյալ
հերթական կամպանիային: Այդ պատկերացումը ճիշտ չէ: Տեխնիկային
տիրապետելու խնդիրը նոր խնդիր չէ, նա բազմիցս է զբվել կուսակ-
ցական համազումարների և մեր կուսակցութեան Կենտրոնական Կո-
միտեյի կողմից:

Դեռ Մարքսը և Ենգելսը և, նրանց հետ լիովին համաձայն, Լենինն
իրենց զանազան աշխատութիւններում բազմիցս արծարծել են բանվոր
դասակարգի կողմից անպայման տեխնիկային տիրապետելու հարցը՝
իշխանութիւնը դրավելուց հետո: Այդ դեռ բավական չէ: Այդ խըն-
դիրը, վոր դրել է հենց ինքը՝ պրոլետարական հեղափոխութեան ընթաց-
քը, բազմիցս հաջողութեամբ լուծվել է պայքարի առանձին բնագա-
վաններում:

Մի՞թե մենք չենք հաղթանակել ռազմական ճակատներում չնորհիվ
նրա, վոր մենք բանվոր դասակարգի անձնական քաջութիւնը բազմա-
պատկել ենք խմբիկալիստական և քաղաքացիական պատերազմի ըն-

Քաղաքում մեր կուսակաճ հսկայական փորձով, առգմական գործի տեխնիկայի իսկական իմացութեամբ: Յե՛վ մի՛թե հենց դրա շնորհիվ չէ, վոր հաղթեցինք մեր թշնամիներին: Մի՛թե Լենինի կողմից հանձարեղորեն ուրվագծված մեր յերկրի ելեկտրիֆիկացիայի պլանի անցկացումը չի հանդիսանում հենց այդ նույն մտքի ապացույցը: Մի՛թե մենք չզարմացրինք ամբողջ աշխարհին կոլտնտեսութեաննորի և խորհրդային կոլտնտեսութեաննորի գործում ձեռք բերած մեր վիճակարի հաջողութեաննորով, ըմբռնելով և ուսումնասիրելով այդ գործի տեխնիկան, հաղթահարելով թույլ տրված մի շարք սխալները: Հետևապէս, տեխնիկային տիրապետելու բողունգն ունի խորը, պատմական արժաններ: Իսկական է հիշել ընկեր Ստալինի յելույթը ԼԿՅԵՄ VIII համագումարում, գետ 1928 թվի դարնանը, յերբ նա ամբողջ սրութեամբ և ամբողջ հաստատակամութեամբ մեր կոմունիստական յերիտասարդութեան առաջ արժարձեց տեխնիկայի և գիտութեան ուսումնասիրութեան անհրաժեշտութեանը:

Սակայն առանձին սրութեան այդ հարցն ատաղել է հենց այժմ, յերբ մենք արդեն թեւակոխել ենք սոցիալիզմի շրջանը, յերբ մենք լայնորեն ծափալել ենք հարձակում մեր շինարարութեան ամբողջ ճակատի վրա: Ընկ. Ստալինի պատմական կարևորագույն ծառայութեանը հանդիսանում է այն, վոր յիշելով ժամանակակից դրութեան ժառանգատական-լենինյան ճիշտ վերլուծութեանից, այսօր նա առաջ է քաշել այս հարցը վորպէս մարտական, վորպէս հիմնական ողակ, վորին պիտի կազմի պրոլետարիատը և նրա կուսակցութեանը, թեւակոխելու սոցիալիզմի շրջանը, վորովհետև «հասնել և առաջ անցնել» յոգունգը կատարելու համար արդեն անբաւարար է, առանձին վոչ մեծ ջոկատներին կողմից միայն տեխնիկային տիրապետելը: Այժմ մեր առաջ կանգնած է խնդիր՝ տեխնիկայով զինելու ամբողջ բանվոր դասակարգը, բոլոր աշխատավորներին և առաջին հերթին նրա առաջավոր ջոկատին՝ կոմունիստական կուսակցութեանը:

ՀԱՐՑ. Ի՞նչ է նոր տեխնիկան.

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. Վորպէսզի իսկապէս հասնենք կապիտալիստական յերկրներին և առաջ անցնենք, պետք է պարզ պատկերացնենք, թե ո՛ւմ և ի՛նչ բանի մեջ ենք ուզում հասնել և ի՛նչ միջոցով կարող ենք առաջ անցնել: Ճիշտ չէ յենթադրել, վոր ամբողջ հարցը կայանում է նրանում, վորպէսզի հասնենք կապիտալիստներին՝ նրանց կողմից արտադրող այն քանակի գործիքներին, արտադրութեան միջոցներին և առարկաներին նկատմամբ, վորոնք անհրաժեշտ են մեր յերկրի աշխատավորներին օգտուածան համար: Հարցն այն է, վոր վոչ միայն առաջ անցնենք քանաօպաւածան համար, այլ և մենք կարողանանք դանազան տեսակի արտադրանքի այն հսկայական քանակը, վոր մենք պիտի արտադրենք, արդարեւնք վորակապէս ընտիր մեթոդներով, տեխնիկայի այնպիսի բարձր զարգացման հիման վրա, վորն անհնարին է կապիտալիստական հասարակակարգի պայմաններում, վորը վեր է բուրժուական տեխնիկայի ուժերից:

Յերկար ապացույց չի պահանջում այն դրութեանը, վոր «հասնել և առաջ անցնելու» խնդիրը գլխավորապէս վերաբերում է առաջավոր կապիտալիստական յերկրներին տեխնիկային, վորովհետև մեր պետութեան քաղաքական կառուցումով, մեծ՝ սոցիալիստական խնդիրներին նը-

կատմամբ, վոր դրել ենք մեր առաջ և լուծել կուսակցութեան զեկապիտալիստութեամբ, մենք գտնվում ենք ամէլի բարձր աստիճանի վրա:

Մենք պետք է ուշադրութեամբ ուսումնասիրենք կապիտալիստական յերկրներին տեխնիկայի ժամանակակից դրութեանը և նրա զարգացման տեղեկանքները, վորպէսզի յուրացնենք այն բոլորը, ինչ վոր կարելի յէ փոխադրել մեզ մոտ, այն բոլորը, ինչ վոր նպատակ է մեր սոցիալիստական շինարարութեանը և պարսպենք մեզ այն բաների փոխադրումից, ինչ կարող է արգելադրել այդ շինարարութեանը և ինչ չի կարող ողուտ բերել սոցիալիզմի կառուցողներին: Այս դեպքում անհրաժեշտ է լավ հիշել, վոր մենք Սորհրդային Միութեան մեջ արդեն ունենք այնպիսի բնադաւառներ, վորտեղ նույնիսկ առաջավոր կապիտալիստական տեխնիկան (մասնագործական Մեթոդիկայի) արդեն անբաւարար է: Սոցիալիստական դրութեաննորութեան մեջ, հացահատիկային գիղանտ Փարթիկաների, անասնաբուժական հսկայական խորհրդային տեսութեաննորի կառուցման մեջ, տեխնիկական կուլտուրաների արտադրութեան մեջ, համատարած կոլեկտիվացման մեր շրջաններում՝ սոյսեղ արդեն կապիտալիստական տեխնիկան ակնհայտ կերպով անբաւարար է: Այս բնադաւառում մեզ արդեն հարկավոր է կառուցել մեր նոր, իսկական սոցիալիստական տեխնիկան: Յե՛վ, իսկապէս՝ այն տրակտորը, վոր կապիտալիստը բախազույն դեպքում կարող է արտադրել ընթացքում ոգտարտրմէլ 400—500 ժամ, մեզ մոտ նույն ժամկետում աշխատում է 2000 ժամ: Այն հնձող մեքենան, վոր պետքական է անհատական նույն իսկ կապիտալիստական յերկրի խոշոր Փերմերի հողամասի համար, թույլ է դուրս դարիս համատարած կոլեկտիվացման գիղանտ շրջաններին պայմաններում, կամ թե՛ մեր խորհրդային տեսութեաննորի սրբաբաններում, վորտեղ ցանված են հարյուր հազարվոր հեկտարներ: Յե՛վ միանգամայն ակներև է, վոր առաջավոր կապիտալիստական արտադրութեան տրակտորներին և մեքենայի առանձին տիպերը մեզ համար դառնում են արդեն ակնհայտ անկիրառելի: Վոչ շատ առաջ մեր գաշտերի ցանկալի հյուր-սակալադոր «Պորժոն» տրակտորը համատարած կոլեկտիվացման շատ շրջաններին պայմաններում արդեն իսկապէս է դառնում, վորը չի կարողանում պահանջել լուրջ դեր բայլչեիկային ցանքի և բերքահամարի չափազանց լարված պայմաններում: Մենք ստիպված ենք փոփոխել նրա կառուցվածքը և հարմարեցնել նրան հատուկ նպատակների համար, հատկապէս լավ հերկ պահանջող կուլտուրաների համար (բամբակ, բանջարեանոցներ):

Իսկ ի՛նչն է հանդիսանում տեխնիկայի զարգացման ժամանակակից տեղեկանքների համար ամէլի բնորոշը, ամէլի ընդհանուրը: Տեխնիկական զարգացման համար ի՛նչ դժեր են ուրվագծվել առաջավոր կապիտալիստական յերկրներում, վոր մեզ անհրաժեշտ է ուսումնասիրել և քննադատորեն փոխադրել մեր արդյունաբերութեան, մեր ժողովրդական տեխնիկային մեջ:

Ժամանակակից տեխնիկայի զարգացման համար ամենաբնորոշը հանդիսանում է մեքենաների, մեխանիզմների աշխատանքի, ամէլազոց արագութեանը, ելեկտրականութեան և քիմիայի էլ ամէլի արժանատիքները ժողովրդական տեսութեաննորի բոլոր ճյուղերի մեջ, տեխնիկայի բոլոր բնագավառներին մեջ: Հենց արագութեաննորի աճումն առաջ է բերում մեքենաների և մեխանիզմների կառուցման համար, ամէլի ամուր

և միևնույն ժամանակ ավելի հեշտ վազմություններ ստեղծելու համար
նոր նյութեր ստանալու անհրաժեշտությունը: Այն ստանալուց, վորի
արագությունը մի ժամամ 600 կ. մ. է, ավտոմոբիլը, վոր մի ժամում
ունցում է 300 կ. մ., արհեստական մետաղա արտադրող ելեկտրական
մատրոնները, վոր մի րոպեյում անում են 20 հազար ստույտ, ճեպընթաց
նավերը—այս բոլորը պահանջում են ավելի բարձր վորակ այն նյութե-
րից, վորոնցից չինում են այդ մեխանիզմները: Գոյություն ունեցող
պողպատները ամրությունն անբավարար են, անհրաժեշտ է դառնել նրանց
նոր բաղադրությունները, հարումները նոր կոմբինացիաները, ավելի
ամուր, ավելի թեթև: Կարողյան (ժանդը), վոր ուտում է միլիոնավոր
առնն մետաղ, փշացնելով ամենազեղեցիկ մեխանիզմները և մեքենանե-
րը, հանդիսանում է մետաղների համար ամենավտասակար հիվանդու-
թյունը: Գոյություն ունեցող մետաղները և հարումները, վոր յենթակա
յեն ժանգոտման, նրա շնորհիվ վոչնչանում են հսկայական քանակու-
թյուններով:

Հին պողպատին փոխարինելու համար գալիս են նոր հալումներ,
փորձեր չեն վախենում ժանգոտումից և յերկար դիմանում են խոնավու-
թյան մեջ, յերկարատև տեսակները (կապիտալիստներն այդպիսի պող-
պատն անվանում են «հավիտենական»): Այդ նոր հալումներից չինում
են մեքենաների և մեխանիզմների պատասխանատու մասեր, վիրարու-
ժական գործիքներ, նույնիսկ արհեստական ատամներ: Թուջը, վորից
չինում են մեքենաների հիմնական մասերը և իրանը, շատ է ծանր և նա
փոխարինվում է ալյումինի, մագնիսի, նոր, թեթև հալումներով և
այլն: Ներքին այրման շարժիչները (դիզելները, ավտոմոբիլային և
արակտորային մոտորները) հիմնականում մինչև այժմ ալյումում են
նավթից քաշված թեթև վառելանյութերով՝ բենդինով և սպիրտակ նավ-
թով: Նրանք թանկ են, իսկ դիտավորը—միշտ հնարավոր չէ այն ստա-
նալ հարկավոր քանակի և հարկավոր վորակի (սովորական պահանջում
է բարձր տեսակի բենդիններ, շատ թանկանոց): Բենդինային շարժիչ-
ներին փոխարինելու համար գալիս են թեթև դիզելները, վորոնք թեթև
են (մինչև 1 կգ. ուժի համար) և ալյումում են հում, ծանր նավթով:
Բացի այդ՝ ներքին այրման շարժիչները հարմարեցվում են պինդ տե-
ժակի վառելանյութերի՝ նրանց կից զսպագեներատոր կառուցելու մե-
թոդով, վորոնք ալյումում են փայտով, հարդով, քարածխով, սորո-
ֆով և այլն: Միբրի, Հեռավոր Արևելքի, Ուրալի, Հյուսիսային յերկրի
պայմաններում նրանք կարող են շատ ոգտակար լինել: Հարկ չկա խո-
սելու զսպագեներատորային շարժիչների հսկայական նշանակության
մասին պաշտպանության նպատակների համար: Սակայն թեթև շար-
ժիչները կարելի չէ բանեցնել և հեղուկ վառելանյութով, քարածուխը
վերամշակելու (վերաթորելու) մեթոդով, հատկապես նրա հատուկ
տեսակները, այսպես կոչված սապրոպիլ ածուխները, դորը ածուխնե-
րը, թերթաքարերը: Գերմանիան և Անգլիան, վորոնք չունեն իրենց հե-
ղուկ վառելանյութերը և ստիպված են ներմուծել այն ուրիշ յերկրնե-
րից, հեղուկ վառելանյութի լայն արտադրությունը հարթել են այս մե-
թոդով: Մենք ունենք թերթաքարի հսկայական շերտեր վոլգայում և
Լենինգրադի մարզում, դորը ածուխներ Ուկրայնայում, Մերձսովո-
վյան ավազանում և Ուրալում, սապրոպիլ ածուխներ—համարյա ամ-

բազը Միբրում: Նրանց հանույթը բավականին հեշտ է, վերամշակումը
համեմատաբար հասարակ: Ներկայումս մեր գիտա-հետազոտական
ինստիտուտները բավականաչափ ուսումնասիրել են վառելանյութի
կարծր տեսակների հեղուկի վերամշակելու տեխնոլոգիան, և մենք ար-
գեն Յեմերովում (Միբր) կառուցում ենք հեղուկ վառելանյութ ստա-
նալու հզոր կոմբինատ: Այդ արտադրությունը հսկայական նշանակու-
թյուն ունի Միբրի գյուղատնտեսության համար, վորն ստիպված է
իր արակտորները և շարժիչները բանեցնել արտաքո կարգի թանդ (փո-
խադրության տեղի հեռավորության պատճառով)՝ Եմբայից բերված
հեղուկ վառելանյութով:

Ավտոմոբիլիզմի վիթխարի զարգացումը, «Ամո» գործարանի աչ-
խասանքի սկսելը և Նիժնի Նովգորոդի ավտոգործարանի շինարարու-
թյան վերջացնելը—այս բոլորն առաջադրում են ուսինն շիների և կա-
մերաների հսկայական պահանջներ: Կառուցուկը մենք ներմուծում ենք
արտասահմանից, վճարելով վալյուտա: Կառուցուկի ամբողջ համալսար-
հային հանույթը կենտրոնացված է անգլիական և հոլանդական գա-
ղութներում: Նույնիսկ Ամերիկան ստիպված է նրանցից գնելու իրեն
հարկավոր կառուցուկը: Պարզ է, վոր մեր տնտեսական անկախությունն
այդ տեսակետից թելադրում է շուտափույթ պղտադրում կապիտալիս-
տական յրեկներից, ստեղծել կառուցուկի սեփական արտադրություն:
Մի կողմից մենք լայնորեն զարգացնում ենք կառուցուկաբեր բույսերի
տնկարանները—գվալյուլայի, քենդերի, տաու-սադիլի: Իրա հետ միա-
սին՝ մեր գիտա-հետազոտական միտքը յուժեղ է արհեստականորեն
(սինթետիկ) կառուցուկ ստանալու հարցը: Այժմ արդեն սկսված է սին-
թետիկ կառուցուկի արտադրությունը պրոֆեսորների՝ Բիդովի և Լեբեդե-
վի մեթոդներով և «Տրեուգոլյնիկում» սինթետիկ կառուցուկից պատ-
րաստված առաջին ուսինն ավրանքների պարտիան դուրս յեկավ շառ-
լով վորակի, լիովին փոխարինելով ներմուծվող, բնական կառուցուկին:
Անհրաժեշտ է այդ բնագավառում շարունակել հետագա գիտա-հետազո-
տական աշխատանքները և ընդլայնել այդ արհեստական կառուցուկի (կա-
ռուցուկը պատրաստվում է նավթից և սպիրտից) արտադրության հու-
մույթի բաղան, արհեստական կառուցուկի արժեքն իջեցնելու նպատակ-
ներով դոնե մինչև բնականի արժեքին: Միաժամանակ անհրաժեշտ է
չարունակել նոր կառուցուկաբեր բույսերի հետախուզությունները և աշ-
խատել նմանապես դոնե բնական կառուցուկ ստանալու առավելագույն
միջոցները վերը թված կառուցուկաբերներից:

Գիմիան ավելի ու ավելի յե թափանցում մեր ժողովրդական տնտե-
սության բոլոր ճյուղերը, սկսած արհեստական պարարտանյութերի
արտադրությունից, վոր այնքան անհրաժեշտ է մեր սոցիալիստական
գյուղատնտեսության համար, և վերջացրած ամենանուրը անուշահոտ
պրեպարատներով: Ժամանակակից ջիմիան հսկայա-
կան պահանջներ և առաջադրում մի ամբողջ շարք նյութերի նկատմամբ
ջիմիտակն սարարատուրայի արտադրության համար, վորոնք (նյութե-
րը) լեղունակ են դիմանալու բարձր շերմատիճանի, մեծ ճնշման,
նյութերի, վորոնք դիմանում են թթվումների, ալկալիների և աղերի
ներգործմանը: Ժամանակակից ջիմիական ֆարմիկան դիզանտ լա-
բորատորիա յե, վոր միշտ ալյումում է իր տեխնոլոգիական պրոցես-
ների կատարելագործման վրա, իր արտադրանքի վորակի բարելավման

վրա: Ժամանակակից քրիստոնեական տեղեկներն և՛ դանիկ արհեստակներն կարևորագույն քրիստոնեական արտադրանքներ տեղեկներն, ալեկի եթան և լավագույն վորակի, քան բնականը, վոր հեշտութեամբ պատրաստվում են հսկայական քանակութեամբ, վորոնք կարող են լիովին բավարարել ժողովրդական անտեսութեան և մեր յերկրի պաշտպանութեան անող պահանջները: Ժամանակակից քրիստոնեական արտադրանքները և ողորդողները բոլոր կողմնակի արտադրանքները, վոր ստացվում են դոմենյան վարակների համար կոկոսի արտադրութեան ժամանակ, սկզբած թելու յուղերից և վերջացրած ամենատեղի անուշահոտ և գեղարարական արտադրանքներով: Հատկապես սկսել և զարգանալ կապակցյալ բորակածին արտադրութեանը (սինթետիկ ամիակ), վոր անհրաժեշտ և պարարտացումներ կատարելու և այլ քրիստոնեական նպատակներ համար: Սրբեն մեր յերկրում սկսում են շարքի մեջ մտնել հոգի կոմբինացիաներ, վորոնք արտադրում են կապակցյալ աղոտ զանազան ձևերով, վոր հայտնի յե ժամանակակից գիտութեան: Պետք և հասնել բորակածնային արդյունաբերութեան այնպիսի զարգացման, վորպեսզի նա կարողանա լիովին բավարարել սոցիալիստական տնտեսութեան և՛ առաջին հերթին՝ գյուղատնտեսական սեկտորի վիճարկողներն աճած կարիքները: Մեր բացառիկ անտառային հարստութեանը պայմաններում ամենապարկեր խնդիրը հանդիսանում և այնպիսի անտառային քրիստոնեական զարգացում, վոր հնարավորութեան տար մեզ նպատակահարմարորեն ողորդողներ մեր վայրային արտադրութեան բոլոր մնացողները, սկսած վայրտե անուշ պատրաստելուց՝ մետաղագործության նպատակները համար (բարձրորակ պողպատներ և պողպատե զանազան ձևեր, վորոնք արտադրվում են բառի բուն նշանակութեամբ վոսիու կշռով՝ հատկապես շվեդական վայրայն ածխի պողպատները) և վերջացրած ամենաբարձր քրիստոնեականներով: Մեզ մտա քրիստոնեական արդյունաբերութեամբ և շատ թույլ, և պետք և լարել բոլոր ուժերը նրա համար, վորպեսզի հնարավորին չափ շուտ հասնենք և առաջ անցնենք այդ տեսակետից Գերմանիային, վորը հանդիսանում և աշխարհում ամենազարգացած արդյունաբերութեամբ ամենազարգացած յերկիրը:

Մենք գիտենք, վոր մեր յերկրի ինդուստրացման հիմնական գործոնը հանդիսանում և մետաղի արտադրութեանը: 17 միլիոն տոնն թույլ, ահա այն մարտական խնդիրը, վոր կուսակցութեանը գրել և մեր մետաղագործական արդյունաբերութեան առաջ մինչև հնդկամասի վերջը:

Մենք հիմա վառուցում ենք աշխարհի ամենամեծ մետաղագործական գործարանները (Մազնիտոգորսկում, Կուզնեցկում, Նիժնի-Տադիլում), վերակառուցում ենք մեծ թվով հին գործարաններ (Դոնի ավազանում և Ուրալում): Սակայն պետք և նշել, վոր մինչև այժմ մետաղների ստանալը՝ տեխնիկական շատ հետամնաց արտադրութեան և Դոն մինչև այսօր հանքից մինչև պատրաստի ապրանքային մետաղ պետք և անցնել մի շարք բարդ պրոցեսներով (զամենյան հայում, բաժանում կամ պողպատի յեփումն, և այլն: Մինչդեռ Ամերիկայում և Եվրոպայում մեծ աշխատանքներ են տարվում յերկաթն անմիջականորեն հանքից ստանալու համար, խուսափելով դոմենյան պրոցեսից: Մեր գիտնականների աշխատանքներն ապացուցելին, վոր այդ միանգամայն հնարավոր և, տեխնիկական իրադրոժելի յե և լարարատուրային մտ-

չառյով արդեն մտադրված և: Խնդիրը կատարում և նրանում, վորպեսզի հնարավորին չափ շուտ հարթվի արդյունաբերական արտադրութեանը, մետաղի անմիջականորեն հանքից ստանալը: Այս դեպքում պետք և հիշել, վոր այնպիսի մետաղի արժեքը պետք և ցածր լինի այն թղթի և յերկաթի արժեքից, վոր ստացվում և դոմենայի միջոցով: Սակայն նույնիսկ և հին դոմենյան պրոցեսի միջոցով յերկաթ ստանալու մեջ ժամանակակից տեխնիկական մտադրել և հսկայական փոփոխություններ, վորոնք հնարավորութեան են ստալիս նշանակալից չափով տեխնիկային ինչպես հանույթը, նույնպես և գոյութեան ունեցող ազդեցություններ ողորակար ներգործութեան գործակիցը (կոնֆիգիւրացիա): Տեխնիկայի իմաստով էլ այլևի հետ և մտադրել մեր դոմենայի մետաղների արդյունաբերութեանը, այն մետաղները, վորոնք մենք առանձնապես կարիք ունենք ամբողջ յերկրում ելեկտրիֆիկացիա անցկացնելու հարակցութեամբ: Պլինն, անադ, ցինկ, արծիւն-ահա այն դոմենայի մետաղները, վոր մինչև այժմ մեծ քանակութեամբ մենք ներմուծում ենք արտասահմանից: Այստեղ մենք պետք և ձեռք բերենք վճարական բեկում, մեր դոմենայի մետաղագործութեան զարգացման գործում հնարավորին չափ ուսարելիք կախվածութեանից շուտ ադատվելու նպատակով, մեր յերկրի ամենաարագ ելեկտրիֆիկացիայի համար բոլոր անհրաժեշտ պայմաններն ստեղծելու նպատակով:

Այստեղ անհրաժեշտ և ուղարկութեան գործնել մի կարևորագույն տեխնիկական հարցի վրա ևս, վոր մեզ մտա շատ թույլ և զարգացած, վորը սակայն հսկայական առաջադիմութեան և հարել կապիտալիստական յերկրներում, հատկապես Ամերիկայում: Դա հանածոների հարուստացման հարցն և: Նողից հանվող հանքը, բացի ողորակար մետաղից, պարունակում և զանազան տեսակի մեծաքանակ խառնուրդներ, հասարակ տեսակի այլևայլ նյութեր: Հարստացման խնդիրը կատարում և նրանում, վորպեսզի հանքը գատի հասարակ տեսակից, վորպեսզի բարդ հանքերը բաժանենք առանձին հանքերի և մետաղների: Յեթե յերկաթայինը, վոր հանքը շատ դեպքերում հանվում և մի տեղ, իսկ մետաղագործական գործարանները գտնվում են նշանակալից հեռավորութեամբ վրա (մեծ մասամբ մոտ են գտնվում վառելիքի և եներգիայի աղբյուրների մոտ), այն դեպքում պարզ և, թե ի՛նչ հսկայական գերածախք ենք կատարում անպետք տեսակների վրա՝ ողորակար հոսքի հետ միասին: Թակ հարստացնելու միջոցով մենք կարող ենք մաքուր հանք ստանալ, մեզ հարստացնելու հարցում և և արդարևո՞վ տալիս և այլևի բարձր վորն անմիջականորեն հարցում և և արտադրանք մնացողների ողորակար մետաղ: Միևնույն ժամանակ հանքի արժեքը նրա փոխադրութեան և վերածախման արժեքի իջեցման պատճառով զգալիորեն իջնում և: Սրանից ակնհայտ և այն հսկայական նշանակութեանը, վոր մետաղի և վոչ հանքային հանածոների ժամանակից արտադրութեան մեջ խառնում և հարստացումը: Այստեղ մեզ հարկավոր և համարձակորեն արտադրել Ամերիկայի նվաճումները և առաջ դնալ փնտրելու հանքերի բազմակողմանի հարստացման և հարստացման մնացողների ողորակար դոմենյան նոր, այլևի կատարելագործված ձևեր:

Ժամանակակից տեխնիկայի ամենահեղափոխական գործունե անշուշտ հանդիսանում և ելեկտրականութեանը: Հենց սա յե թույլ տալիս միանգամայն նոր ձևով դնել մի ամբողջ շարք տեխնիկական պրոբլեմներ, ընդ վորում ժամանակակից տեխնիկան և բարակապետութեանը

գործածում և ամենատարբեր արտոնքներում, վոչ միայն վորպես շար-
ժիչ, այլև վորպես անմիջական մասնակից զանազան ելեքորքիմա-
կան և այլ արտոնքների: Միայն ելեքորակառուցյունն և թուլյատրում
նպատակաբերում մեր բազմաթիվ գետերի հակայական ջրային միջոցները:
Եպատակահարմար և վառել տեղական ցածր տեսակի վառելիքի հակա-
կան պաշտոնները, առանց գիմելու Դոնի և Սիբիրի թանգ նստող և բար-
ձր տեսակի վառելիքը կաթսաների մոտ բերելու անհրաժեշտության:
Ելեքորակառուցյունը թուլյատրում և մտցնելու այն հակայական ա-
րագուցյունները, վոր հարկավոր են մեր ժամանակակից մեխանիզմ-
ների և մեքենաների համար: Ելեքորակառուցյունը թուլյատրում և
ստանալ հակայական ջերմություններ մի շարք ջիմիական արտոնքների
համար և, միայն շնորհիվ ելեքորակառուցյան, մենք կարող ենք հայեց
թեթև մետաղները (ալյումին, մագնիյ, բրիլյ և այլն): Ելեքորակա-
ռուցյունը հանդիսանում և այն գործոնը, վոր թուլյատրում և հեղա-
փոխանակացնել արտադրությունը, հեշտացնել աշխատողների աշխա-
տանքը, պահպանցնել արտադրության մեջ գրադված մարդկանց քանա-
կը, սահմանափակելով սպասարկող անձնակազմի միևնույն քանակով,
վոր հատկապես մեծ նշանակություն ունի Խորհրդային Միության պայ-
մաններում, վորտեղ, ինչպես հայտնի յե, ի սարբերություն կապիտա-
լիստական յերկրների, մենք բանվորական ուժի հակայական պահանջ
տանքը, այն ժամանակ, յերբ Արևմուտքում գոյություն ունի բողոքա-
միլիոն գործազրկություն (վերջին հաշիվներով՝ մոտ 35 միլիոն մարդ):

Ելեքորակառուցյունը վերջին ժամանակներս սկսել և հակայական
դեր խաղալ գյուղատնտեսության մեջ և հենց ամբողջ յերկրի ելեքոր-
քիկացիան կթուլատրի մեզ անցնելու գյուղատնտեսության մեջ սո-
ցիալիստական տեխնիկայի ավելի բարձր ձևերին:

Անհրաժեշտ և նել ելեքորակառուցյան հակայական նշանակություն-
ը կուլտուրական նպատակների համար. կինո, ռադիո, նկարների հա-
զորումը տարածության վրա, ռենտգեն, ուլտրամանիշակազույն
հատագոյթներ, վոր անհրաժեշտ են բժշկական նպատակների համար և
այլն: Ելեքորակառուցյունը թուլյատրում և լիովին մեքենայացնել և
ավտոմատիկացիայի յենթարկել արտադրության բոլոր արտոնքները:
Արևմուտքից տարբերվելու համար, վորտեղ կապիտալիստական պայ-
մաններում բանվորը վերածվում և և դառնում վորպես մեքենայի հա-
վելում, մեր հասարակարգի պայմաններում, պրոլետարիատի գիտա-
սուբայի պայմաններում, վորտեղ մեքենան աշխատում և մարդու հա-
մար, բանվորը դառնում և մեքենայի լիակատար տերը:

Շրջանային հողը երկտրոկայանների կառուցումն արդյունաբերա-
կան և կենցաղային նպատակների համար՝ տաքությունը, շոգին և տաք
ջուրն ուղտադործելով հանդերձ, հնարավորություն և տալիս ելեքորի-
քիկացիայի յենթարկել տրանսպորտը և փոխարինել վոչ ինայոդական
շոգեշարժերը, վորոնք ուղտադործվում են վառվող ամխի կենդրիայի
10-12 տոկ., հողը ելեքորաբարձրով, լիովին անցնել ճանապարհի ավ-
տոմատիկ միացմանը և շրջափակման, վորը թույլ և տալիս զգալիորեն
ավելացնել յերկաթուղիների գնացքարագության կարողությունը և
երանց բարձրացնում և տեխնիկական ավելի բարձր աստիճանի վրա:

Այստեղի ամենակարևոր գիտա-հետազոտական պրոբլեմը հանդի-
սանում և հաղորդել յերկար ասարածության վրա հակայական ելեքորա-

կան ուժ: Կառուցվող Ուրալ-Պուգոնցկի կոմբինատն աստվադրում և
ելեքորական եներդիայի հակայական պահանջներ կիրառելու նրան՝ զա-
նազան բնագավառներում, և հենց այստեղ իր ամբողջ սրուլթյամբ ծա-
սանում և մատնանշած խնդրի շուտափուլթ լուծման անհրաժեշտու-
թյունը:

Այստեղի խնդիրը—լիով սոցիալիստական հասարակություն՝ կա-
ռուցելու առորյա պայքարի խնդիրը—կայանում և նրանում, վոր այդ
նոր տեխնիկային տիրապետեն բոլոր բանվորները, առաջին հերթին՝
բանվոր գասակարգի ավանգարդը՝ բայլևելիները:

ՀԱՐՑ. Ինչպե՞ս տիրապետել տեխնիկային.

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. Ինչպե՞ս դենել տեխնիկային տիրապետելու պայքարը:
Ի՞նչ պետք և անել, վորպեսզի պլանաչայի, սխտեմատիկորեն ներգրա-
վենք բոլոր աշխատավորներին տեխնիկային տիրապետելու արշավան-
քի մեջ: Մի շարք ընկերներ կարծում են, վոր տեխնիկային տիրապե-
տելու ամբողջ գործը հանգում և այն բանին, վոր իրենց համար բավա-
կանաչայի ժամանակ ստեղծեն գիրք կարդալու համար: Իհարկե, կաս-
կած չկա, վոր գիրքը, ուսումը հանդիսանում են տեխնիկան ուսումնա-
սիրելու ամենակարևոր միջոցներից մեկը: Առանց ուսման, առանց տեխ-
նիկական և դիտական մտքի հարստությունների սխտեմատիկ յուրաց-
ման վոչինչ չի դուրս գալ: Սակայն սխալ կլինել տեխնիկային տիրա-
պետելու ամբողջ գործը կապել գիրք կարդալու կամ գրելու հետ: Ինչ-
պես և Խորհրդային Միության ամբողջ կրթական գործը, տեխնիկա-
կան ուսումը պետք և կապված լիի սոցիալիստական հասարակություն
կառուցելու պայքարի հետ:

Չի կարելի պատկերացնել, վոր մեր պայմաններում կարելի
կլինի գուրս գալ այդ պայքարից և անձնատուր լինել տեխնիկայի
հանդիստ և ակադեմիական ուսումնասիրությանը, այստեղ կոնկրետ
մարտական պայմաններից դուրս: Գրքից ստացած գիտելիքներն անհր-
աժեշտ և բողոքապատկել պրակտիկ գիտելիքները գումարով, վորոնք
ստացվում են թո բրիգադում, ցեխում և ձեռնարկությունում անմիջա-
կանորեն ստացվող թո աշխատանքից: Անհրաժեշտ և սխտեմատիկորեն
և կազմակերպչորեն ձեռնարկեն թո գործարանի և Փարբիկայի տեխնո-
լոգիական արտոնքների ուսումնասիրությունը: Հարկավոր և սխտեմատիկ
մեծից—թո գործիքին և դադդյաչին տիրապետելուց և գնաս դեպի թո
գործի խնամքով ուսումնասիրությունը, դեպի աստիճանաբար անցու-
մը, թո ձեռնարկության արատադրության ամբողջ տեխնիկայի ուսում-
նասիրությունը, կատարելադործելով տեսականապես գրքի և ուսման
միջոցով և գործնականապես—թո աշխատանքի բնագավառում գրքերից
քաղած գիտելիքները կիրառելու միջոցով: Ստացած գիտելիքներն ան-
հրաժեշտ և անհապաղ կյանքում կենսադործել, հարվածախուլթյունը և
սոցմրցումն ավելի բարձր աստիճանի վրա դնելու նպատակով: Չի՞ վոր
մինչև այժմ մենք ձեռքավածքի յենք սպասում, վորպեսզի մոբիլիզացիա-
յի յենթարկենք բոլոր ուժերը, բոլոր տեխնիկական միջոցները՝ լիկվո-
դացիայի յենթարկելու այն: Ավելի լավ չե՞ աստիճանաբար, առորյա
աշխատանքի արտոնքում, այնպես ուսումնասիրեն թո արտադրություն-
ը, վորպեսզի գանես ավելի նեղ, վերքուտ տեղերը և սովորես այն ուղ-

դեղ, թույլ չտալով ճեղքվածք: Հենց տեխնիկային ախրապետներն էին
Չացով մենք կարող ենք հասնել այդպիսի դրուժյան:

Տիրապետելով ըո գործի տեխնիկային, ուսումնասիրելով այն՝ ինչ-
պես հարկավոր է, հաղորդելով միաժամանակ տոնացած առաջադրու-
թյուններն ուրիշներին, անհրաժեշտ է շարունակել ընդլայնելու տեխ-
նիկական բազա՞ր նրա համար, վորպեսզի հասկանա՞ս ըո արտադրու-
թյան կապն արդյունաբերության ամբողջ սովյալ ճյուղի արտադրու-
թյան հետ, իսկ հետո և ամբողջ ժողովրդական տնտեսության հետ:
Այստեղից և խնդիր է առաջանում—բացի կոնկրետ տեխնիկական գի-
տելիքներ ստանալուց՝ ստանալ այնպիսի ամփոփում՝ տեղեկություններ
այն դիտական դիսցիպլինաների վերաբերյալ, վորոնց դարձացման հե-
տևանքով մենք ստանում ենք հենց տեխնիկայի հսկայական պարզացու-
մը: Պետք է ուսումնասիրել ֆիզիկան, ջրիմբան, բնության այն բոլոր
տրենդները, դիտակցելով, թե նրանցից վ՛՛րը մենք կարող ենք ուղղել
բնությունը լայն կերպով տիրապետելու համար՝ սոցիալիստական շի-
նարարության շահերի տեսակետից:

Ի՞նչ միջոցներով հարթել տեխնիկայի ուսումնասիրությունը, ի՞նչ-
պես ծավալել աշխատավորների լայն արշավանք՝ տեխնիկային ախրա-
պետելու համար:

Հարկավոր է դործն այնպես կազմակերպել, վորպեսզի աշխատավոր-
ների լայն մասսայի մեջ ծավալենք արդեն կուտակված գիտելիքները,
արդեն ստուգված փորձը, ժամանակակից դիտության և ժամանակակի-
ց տեխնիկայի բոլոր նվաճումները: Միայն գիտելիքներին մասսայա-
րեն տիրապետելը, դիտությունների բերդին տիրապետելու մասսայա-
կան արշավանքը կզինեն բանվոր դասակարգին և աշխատավորներին նոր
գործիքով, վոր նպատակ է ե՛լ սովելի արագ առաջխաղացմանը, ե՛լ
ավելի շուտ վերջացնելու լրիվ սոցիալիստական հասարակության կա-
ռուցումը:

Վարպետը ձեռնարկության մեջ պետք է ողնի իր բրիգադին՝ ու-
սումնասիրելու դադարահաները, մեխանիզմները և գործիքները, վորոնց
մրա աշխատում է բրիգադը: Հին՝ փորձված բանվորները պետք է վերց-
նեն ջահելների շեֆությունը և սոցմրցման կարգով հասնեն հնարավոր-
ին չափ նրանց վորակի արագ բարձրացմանը: Ճարտարագետները
պետք է տան իրենց տեսական և գործնական գիտելիքները բանվորների
ամբողջ կոլեկտիվին, վորը նրանք ղեկավարում են:

Տեխնիկայի ուսուցման գործում հսկայական նշանակություն է
ուսանում լաբորատորիան, վոր պետք է կազմակերպել իր շուրջը գոր-
ծարանի ուցիտնալիստներին և դյուտարարներին, «Տեխմասի» բը-
ղիջներին, դիտա-տեխնիկական ընկերություններին և այլն: Կազմակեր-
պելով գծազրիչների, կոնստրուկտորների, բանվորի և տեխնիկական
անձնակազմի կվալիֆիկացիայի բարձրացման խմբակների դասընթաց-
ներ, արմատացնելով արդյունաբերության մեջ նոր ապարատուրա,
սովորեցնելով բանվորներին կառավարելու այն, գործարանային լաբա-
րատորիան պետք է դառնա տեխնիկային ախրապետելու պայքարի կենտ-
րոնը: Նա պետք է հսկի գործարանային դրադարանի տեխնիկական գը-
րականությամբ լրացնելուն, տա պատի լրագրի միջոցով հանրամատ-
չելի պարզարանություններ՝ զանազան տեսակի տեխնիկական հարցերի

վերաբերյալ, ինչպես սովյալ ձեռնարկության բանվորների կողմից ար-
ժարձիկով, նույնպես և լաբորատորիայի նախաձեռնությամբ:

Ներկայումս հսկայական նշանակություն է ստանում և տեխնիկա-
կան գրականությունը:

Մենք պետք է հասնենք այնպիսի դրուժյան, վորպեսզի տեխնիկա-
կան գրականությունը լինի բավականաչափ բարձր վորակի և հրատա-
րակվի դանազան հասլածներով. բանվոր-հարվածայինի, վարպետի,
գործարանային ճարտարագետի, ԲՏՈՒՀ-ի ուսանողի, բանֆակի սե-
սանողի գիտա-հետազոտական աշխատավորի և խոշոր մասնագետի հո-
մար:

Պետք է լայնորեն ծավալել հեռակա ուսուցման ցանցը, վորովհետև
գարդ է, վոր մեր ԲՏՈՒՀ-երը և տեխնիկումները չեն կարող տեղափո-
քել բոլոր ցանկացողներին, իսկ, վոր գլխավորն է, պետք է ստեղծել
այնպիսի դրուժյուն, վորպեսզի աշխատավորները կարողանան լրացնել
իրենց գիտելիքները, առանց արտադրությունից կտրվելու: Հեռակա
ուսուցման ձևը հենց հանդիսանում է այնպիսի ձև, վորը հնարավորու-
թյուն է աշխատել տեխնիկային գինվելու, դադարահանի առաջ մտալով, շո-
քանակելով աշխատանքը ձեռնարկության մեջ:

Այս բոլոր միջոցառումների սխեմատիկ և հաստատուն կիրառու-
մը, դեմարած այն բոլոր ձևերը, վոր տեխնիկայի համար պայքարն
ընդունում է մեր Միության դանազան անկյուններում, առանձին ֆար-
քիկաներում և գործարաններում, վոր առաջ են քաշվում հենց իրենց
բանվորների նախաձեռնությամբ, պետք է ստեղծեն ուժեղ հոսանք,
վիթխորի, արշավանք տեխնիկային տիրապետելու համար: Այս դեպ-
քում անհրաժեշտ է հիշել, վոր սա հերթական կամպանիա չէ, վոր սա
կուտակցության և կառավարության քաղաքականությունն է, հաշված
մի շարք յերկար տարիների համար, վորքան մենք առաջ շարժվենք, ե՛լ
ավելի ու ավելի պահանջներ պիտի առաջադրվեն տեխնիկական սպո-
ռադիման նկատմամբ:

«Ասում են՝ դժվար է տիրապետել տեխնիկային. ճիշտ չէ: Չկան
այնպիսի բերդեր, վոր բայլչեիկները չկարողանային գրավել: Մենք
լուծել ենք մի շարք դժվարագույն խնդիրներ: Մենք տապալեցինք կո-
պիտայիզմը: Մենք վերցրինք իշխանությունը: Մենք կառուցցինք ամե-
նախոշոր սոցիալիստական ինդուստրիան: Մենք միջակին դարձրինք
զեպի սոցիալիզմի ուղին. ամենակարևորը շինարարության տեսակե-
տից մենք արդեն կատարել ենք: Մեզ քիչ բան է մնացել. ուսումնասո-
րել տեխնիկան, տիրապետել դիտությանը: Յեվ յերբ մենք այդ անենք,
մենք կունենանք այնպիսի տեմպեր, վոր հիմա չենք համարձակվի
յերազել անդամ: Յեվ մենք այդ կանենք, յեթև ցանկանանք այդ՝ իս-
կապետ» (ՄՏԱԼԻՆ):

ԳԻՆԸ 15 ԿՈՊ. (1 Վ.)

ТЕКУЩАЯ ПОЛИТИКА ПО ВОПРОСАМ и ОТВЕТАМ

Госиздат ССР Армении
Эривань - 1932

«Ազգային գրադարան»

NL0209526

31.954